Un temps pour rester debout
(1) We zullen niet slapen

Lezing

Achab vertelde Izebel alles wat Elia had gedaan, ook dat hij alle profeten ter dood had gebracht. Toen liet Izebel Elia de volgende boodschap overbrengen: ‘De goden mogen met mij doen wat ze willen als u morgen om deze tijd niet hetzelfde lot ondergaat als zij.’ Elia werd bang en vluchtte om zijn leven te redden. Bij Berseba in Juda aangekomen liet hij zijn knecht achter en zelf trok hij één dagreis ver de woestijn in. Daar ging hij onder een bremstruik zitten, verlangend naar de dood, en zei: ‘Het is genoeg geweest, HEER. Neem mijn leven, want ik ben niet beter dan mijn voorouders.’ Hij viel onder de bremstruik in slaap, maar er kwam een engel, die hem aanraakte en zei: ‘Sta op en eet wat.’ Elia keek op en ontdekte naast zijn hoofd een brood, in gloeiende kooltjes gebakken, en een kruik water. Nadat hij had gegeten en gedronken ging hij weer onder de struik liggen. Maar de engel van de HEER kwam terug, raakte hem opnieuw aan en zei: ‘Sta op en eet wat, anders is de reis te zwaar voor je.’ Elia stond op, en toen hij had gegeten en gedronken liep hij, gesterkt door dit voedsel, veertig dagen en veertig nachten door de woestijn, tot hij bij de Horeb kwam, de berg van God. Daar ging hij een grot binnen om er de nacht door te brengen. Toen richtte de HEER zich tot hem met de woorden: ‘Elia, wat doe je hier?’ Elia antwoordde: ‘Ik heb me met volle overgave ingezet voor de HEER, de God van de hemelse machten, maar de Israëlieten hebben uw verbond met hen naast zich neergelegd, uw altaren verwoest en uw profeten gedood. Ik ben als enige overgebleven, en nu hebben ze het ook op mijn leven voorzien.’ ‘Kom naar buiten,’ zei de HEER, ‘en treed hier op de berg voor Mij aan.’ En daar kwam de HEER voorbij. Er ging een grote, krachtige windvlaag voor de HEER uit, die de bergen spleet en de rotsen aan stukken sloeg, maar in die windvlaag bevond de HEER zich niet. Na de windvlaag kwam er een aardbeving, maar in die aardbeving bevond de HEER zich niet. Na de aardbeving was er vuur, maar in dat vuur bevond de HEER zich niet. Na het vuur klonk het gefluister van een zachte bries. Toen Elia dat hoorde, sloeg hij zijn mantel voor zijn gezicht. Hij kwam naar buiten en ging in de opening van de grot staan. Toen klonk een stem, die tegen hem zei: ‘Elia, wat doe je hier?’ Elia antwoordde: ‘Ik heb me met volle overgave ingezet voor de HEER, de God van de hemelse machten, maar de Israëlieten hebben uw verbond met hen naast zich neergelegd, uw altaren verwoest en uw profeten gedood. Ik ben als enige overgebleven, en nu hebben ze het ook op mijn leven voorzien.’ De HEER zei tegen Elia: ‘Keer terug en ga naar de woestijn van Damascus.

1 Kon 19,1-15 (NBV21)

Overweging

Op het juiste moment mensen tegenkomen die je toekomst meebepalen is een zaligheid. Dat heb ik in mijn jeugd ervaren.

De laatste fase van mijn priesteropleiding in de jaren 70/begin 80, stond in het teken van de studie van oorlog en vrede en vredeswerk in het kader van Pax Christi: eerst bij Vlaanderen, en vanaf januari 1990 tot op heden voor Pax Christi International. Tot 2016 was ik coördinator voor beleidsbeïnvloeding in het kader van o.m. de Verenigde Naties. Gedurende die ganse periode heb ik ontelbare studie- en campagnebijeenkomsten en *fact finding visits* georganiseerd naar landen en regio’s in conflictgebieden. Af en toe boekten we vooruitgang veelal in samenwerking met vele andere Ngo’s en diplomaten.

De **hedendaagse uitdagingen** maken mij meer moedeloos dan vroeger. Twee historische data uit de recente periode hebben er bij mij flink op ingehakt: 24 februari 2022 (oorlog Oekraine/Rusland), en 7 oktober 2023 (oorlog Hamas/Israël). Dat dan gekoppeld met een ondermijning van het internationale

(humanitaire) recht; een machteloze diplomatie; breuklijnen in het Westen (VSA versus EU); afbouw van ontwikkelingssamenwerking; opjagen van het oorlogsnarratief met o.m. sterke vermeerdering van de defensie-industrie; promoten van een oorlogscultuur met een angstcultuur als gevolg – (nucleaire angst baart nooit vrede); én het uithollen van het middenveld weggezet als naïevelingen en dwaze idioten (Gutmensschen). We evolueren naar een andere wereldorde die nog niet gekend is. De onderliggende gedragscode blijkt te zijn: ik of wij eerst – het recht van de sterkste. De menselijke waardigheid en mensenrechten staan op het spel.

Als je mededogen voelt en tegelijkertijd niets kunt doen, dan verkeer je in een staat van machteloze woede. Hoe hou je het vol in zulk klimaat van verruwing en ontelbare wreedheden alom? Op welke wijze onze moedeloosheid en machteloosheid doen keren? Op die vraag tracht ik een antwoord te zoeken.

Christenen en mensen van goede wil dienen **elkaar voortdurend te inspireren**, bezielen en aan te moedigen om de waardigheid van de mens te waarborgen, zowel in zijn groei als mens, als in zijn lijden en sterven. Dat vraagt om voortdurende voeding en herbronning, zin zoeken en zin geven, ook vanuit de Bijbelse traditie. Vanuit het evangelie wordt ons gevraagd om de tekenen van de tijd regelmatig te toetsen en te duiden. Wat gebeurt er momenteel in de wereld en wat is de diepere betekenis daarvan? Steeds opnieuw de vraag durven stellen: hoe ziet onze maatschappij er de dag van vandaag uit en wat moet of kan er gedaan worden om de mens binnen die maatschappij beter mens te maken.

Stilte laten spreken. De stem van de stilte. Ook Elia (in 1 Koningen,19) wordt door moeheid overvallen. Waarom nog langer dromen van een morgen die nooit daagt? De macht van het duister is sterk. Elia werkt vanuit de stilte beseffend dat Jahweh Elia niet in de steek laat. Elia ging zijn herinnering aan Mozes achterna, wegtrekken uit de slavernij. Stilte spreekt moed in. Stilte heeft haar eigen leven, haar eigen bewegen, haar eigen stem. Neen, stilte is niet leeg. Alles wat menselijk groot is, is gegroeid uit de stilte van de geest. Ons vernieuwd engagement laten opborrelen in onszelf doorheen de stilte. Luisteren naar de goddelijke innerlijke stem en die laten spreken. Goede ideeën ontspruiten uit de stilte. Niets is zo vruchtbaar als de stilte.

Een uur van stil gebed – of stilte in een kring – kan een sterk getuigenis zijn van onze solidariteit met de zwakken in onze samenleving en daarbuiten. De stilte spreekt en de kring van solidariteit groeit. Stilte die andere mensen uitnodigt zich te vervoegen in de cirkel van verbondenheid, betrokkenheid én protest. In stilte uitkijken naar datgene wat ons te wachten staat en verlangen naar vrede en gerechtigheid.

In ieder mens leeft het verlangen naar harmonie en vrede. Dat verlangen helpt om de juiste attitudes en vaardigheden te ontwikkelen die we in een tijd van crisis nodig hebben. Wie het verlangen naar recht en vrede niet meeneemt in de verwerking van de crisissen die we doormaken, maakt het gevoel van uitzichtloosheid alleen maar groter. De uitdaging is te groeien naar een **vredesnarratief**. Het verhaal van het verlangen naar vrede moet verteld worden, telkens weer, er mag geen situatie ontstaan waardoor we met z'n allen ervan overtuigd zijn dat vrede een onbereikbare utopie zou zijn. Want dan komen we in een situatie terecht waar de creativiteit en de geest zijn uitgedoofd. Het gevolg is dat we er het zwijgen toe doen en vergeten de vrede ook voor te bereiden. Uiteindelijk zal die er toch moeten komen. We hebben behoefte aan **goede verhalen** die ervan getuigen dat het menselijke verlangen naar vrede en harmonie nog niet dood is, integendeel dat men er hier en daar al eens in geslaagd is het ruimte te geven zodat empathie en mededogen in de plaats kwamen van vijandschap.

De **standvastigheid in geloof**. We ademen de lucht van de tijd. De actualiteit heeft geen macht over je zolang je weigert eraan deel te nemen, de waanzin van de tijd leidt niet tot een crisis zolang je je helderheid van geest bewaart, dus innerlijk standvastig blijven. "Vrees niet", zegt Jezus, heb vertrouwen.

“Ik wens jullie vrede” (Johannes 20). Vrede is nu net het tegenovergestelde van angst. Vertrouwen doet wonderen. Het maakt vrijer en daadkrachtig.

Beloken Pasen. **Onze ‘luiken’ openen**. Zien, oordelen en handelen. Het wonder van het geloof bestaat erin dat we geloven in het onmogelijke, nl. het betere voor mens en samenleving: gewonde mensen helpen genezen, de verdrukten kansen tot gerechtigheid bieden, mensen helpen zich te bevrijden van verkramptheid en van louter eigenbelang.

Solidariteit betekent primair het nemen van medeverantwoordelijkheid voor de menselijke waardigheid van elke mens, ongeacht zijn identiteit of sociale status. Er is de **‘koude’ en ‘warme’ solidariteit**. Ze is ‘koud’ omdat ze anoniem en afstandelijk is en omdat ze losstaat van de intenties van diegene die bijdraagt. Dit is structurele solidariteit. Er is geen band tussen wie geeft en wie ontvangt. Ze veronderstelt geen diepe verbondenheid tussen mensen. Doch de ontwikkelingssamenwerking van de overheid wordt afgebouwd. Daarom is ‘warme’ solidariteit meer dan nodig. ‘Warme’ solidariteit is vaak particulier en komt lokaal en bottom-up tot stand. Mensen geven vrijwillig en heel concreet om elkaar en voor elkaar. Warme solidariteit doet beroep op de goede wil en het extra engagement van diegene die wil helpen. Ze weten zich verbonden met mensen die onrecht wordt aangedaan of concrete hulp broodnodig hebben. Bij warme solidariteit vertrekt Emmanuel Levinas vanuit het ethisch appel dat uitgaat van het gelaat van de Ander dat ons persoonlijk raakt én verantwoordelijk maakt. De ethiek komt tot stand in confrontatie met de noden, het lijden en de kwetsbaarheid van de concrete ander. Ethiek ontstaat vanuit de emotie van het aangedaan zijn door het lot van de ander die steeds ook jouw naaste is.

We mogen de hoop niet opgeven. Hopen blijft onze morele plicht. Laat ons ‘**actief hopen**’ dat zowel mensen als volkeren (en hun leiders) opnieuw ver-licht-ing mogen vinden, redelijkheid, dat ons naar een betere wereld kan leiden. Het licht als symbool van waarheid. Het licht dat je in staat stelt te zien, dat de mist doet optrekken en wijsheid onthult. Om dat licht van de waarheid te vinden moet je met elkaar praten, naar elkaar luisteren en elkaar respecteren, empathie beleven. “Actieve hoop” betekent: kijken naar de wereld en de vele problemen van onrecht vaststellen en er samen aan werken. Het is de uitdrukking van geloofshoop. Dat we voor elkaar ‘lichtende’ voorgangers mogen zijn en blijven hopen op beter.

Aan verandering werken doe je samen met anderen. Het is door **samenwerking** dat we vooruitgang kunnen boeken. Maak verbinding! We kennen het diepe verlangen naar sociale interactie, naar samenleven. Samenwerking en **afstemming op elkaar** zijn een van de meest fundamentele trekken van mensen. Als we ook de toekomst goed willen doorkomen, zal samenwerking ons ongetwijfeld meer helpen dan conflict. De mens zal zich aanpassen door zich af te stemmen op de anderen.

Profetische stemmen toelaten in ons denken en handelen. Zelf **profetisch in het leven staan**, door God ingegeven. De profeet is een ‘geroepene’. Hij heeft in zijn leven de stem van God gehoord, die een beroep op hem doet, die zijn geweten aanspreekt, soms tegen wil en dank. Het levende geweten van de samenleving te zijn. Blijven kritiek uitoefenen op wantoestanden en machtsmisbruik. Profeten spreken ook woorden van troost, bemoediging en hoop. Zij trachten smaak in de toekomst te geven. Profeten zijn de stoere verdedigers van recht en gerechtigheid. In het kleine dagelijkse leven ‘onze nek uitsteken’. Daden stellen van kleine en warme goedheid.

Paul Lansu
De Lier, Brugge, 27 april 2025